

TURINYS **Bibliotekininkystės ir informacijos studijų vadovas**

PRATARMĖ / 13

Audronė Glosienė

1

BIBLIOTEKININKYSTĖS IR INFORMACIJOS STUDIJŲ ĮVADAS / 17

Jurgita Rudžionienė, Audronė Glosienė, Ramunė Petuchovaitė

- 1.1. AUKŠTASIS MOKSLAS IR STUDIJOS / 19
  - 1.1.1. Lietuvos mokslo ir studijų sistema / 19
  - 1.1.2. Studijų organizavimas / 22
  - 1.1.3. Vilniaus universitetas ir jo vaidmuo
Lietuvos aukštojo mokslo sistemoje / 24
  - 1.1.4. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakultetas -
komunikacijos ir informacijos specialistų rengimo centras / 26
  - 1.1.5. Bibliotekininkystės studijų raida Lietuvoje / 29
- 1.2. BIBLIOTEKININKYSTĖS IR INFORMACIJOS
MOKSLO PAGRINDAI / 36
  - 1.2.1. Svarbiausios sąvokos ir terminai / 36
  - 1.2.2. Bibliotekos esmė, samprata ir paskirtis / 41
  - 1.2.3. Trumpa bibliotekų ir bibliotekininkystės raidos apžvalga / 43
  - 1.2.4. Socialinė bibliotekos atsakomybė / 48
  - 1.2.5. Bibliotekininkystė kaip sistema / 49
  - 1.2.6. Bendradarbiavimas bibliotekininkystės srityje / 54
  - 1.2.7. Bibliotekininkystės klasika / 58

2

BIBLIOTEKININKYSTĖS IR INFORMACIJOS MOKSLO TEORIJA / 71

*Audronė Glosienė, Zinaida Manžuch, Irena Krivienė, Vita Mozūraitė, Žibutė Petrauskienė,
Rasa Januševičienė, Julija Zinkevičienė, Ugnė Rutkauskienė, Elene Macevičiūtė*

- 2.1. MOKSLAS KAIP PAŽINIMO SRITIS / 74
  - 2.1.1. Mokslo samprata ir sistema / 74
  - 2.1.2. Mokslinių tyrimų metodologija / 76
  - 2.1.3. Komunikacijos ir informacijos mokslai / 80

2.2. TEORINIAI BIBLIOTEKININKYSTĖS PAGRINDAI	/ 85
2.2.1. Bibliotekininkystės mokslo objekto problema	/ 85
2.2.2. Bibliotekininkystės mokslo struktūra ir vieta mokslų sistemoje	/ 89
2.2.3. Bibliotekininkystės paradigmos	/ 91
2.2.4. Bibliotekos funkcijos	/ 99
2.2.4.1. Esminės funkcijos	/ 103
2.2.4.2. Kintančios bibliotekų funkcijos	/ 109
2.2.4.3. Technologinės bibliotekų funkcijos	/ 117
2.2.5. Bibliotekų ir informacijos įstaigų tipologija	/ 118
2.2.5.1. Bibliotekų tipologija	/ 118
2.2.5.2. Bibliografijos tarnybos	/ 162
2.2.5.3. Informacijos įstaigos	/ 165
2.2.6. Šiuolaikinės bibliotekininkystės tendencijos	/ 174
2.2.6.1. Bibliotekos kaita informacinėje ir žinių visuomenėje	/ 175
2.2.6.2. Atvira prieiga	/ 180
2.2.6.3. Bibliotekos ir intelekto laisvė	/ 182
2.2.6.4. <i>Library 2.0</i> koncepcija	/ 185
2.3. INFORMACIJOS MOKSLO PAGRINDAI	/ 190
2.3.1. Informacijos mokslo raida	/ 190
2.3.2. Informacijos mokslo terminas ir samprata	/ 191
2.3.3. Informacijos sąvoka	/ 193
2.3.4. Informacijos mokslo objektas	/ 194
2.3.5. Informacijos mokslo komponentai ir struktūra	/ 196
2.3.6. Informacijos mokslo ryšiai su kitais mokslais	/ 197
2.3.7. Bibliometrija	/ 199

3

BIBLIOTEKININKYSTĖS ISTORIJA / 207

Arvydas Pacevičius

Įvadas / 209

3.1. BIBLIOTEKŲ RAIDA PASAULYJE	/ 211
3.1.1. Informacijos įstaigos Mesopotamijoje	/ 211
3.1.2. Informacijos įstaigos Egipte, Mažonoje Azijoje ir Kinijoje	/ 214
3.1.3. Antikos ir ankstyvosios krikščionybės laikotarpio bibliotekos	/ 216
3.1.3.1. Bibliotekos senovės Graikijoje ir Romoje	/ 216
3.1.3.2. Bibliotekos Bizantijoje ir islamo pasaulyje	/ 220
3.1.4. Viduramžių bibliotekos	/ 223
3.1.4.1. Vienuolynų ir universitetų bibliotekų konkurencija	/ 226
3.1.4.2. Valdovų ir aristokratijos bibliotekos	/ 230

- 3.1.5. Bibliotekos Švietimo epochoje / 232
- 3.1.6. Viešosios bibliotekos idėjos įgyvendinimas / 234
  - 3.1.6.1. Prancūzijos didžiosios revoliucijos įtaka / 234
  - 3.1.6.2. Viešųjų bibliotekų judėjimas / 235
- 3.2. BIBLIOTEKŲ RAIDA LIETUVOJE / 237
  - 3.2.1. Ištakos ir tipologija / 237
  - 3.2.2. Stačiatikių cerkvių ir vienuolynų bibliotekos / 239
  - 3.2.3. Katalikų bažnyčių ir vienuolynų bibliotekos / 242
  - 3.2.4. Pasaulietiškos - bendruomeninės, privačios ir viešosios - bibliotekos / 247
  - 3.2.5. Institucinė bibliotekų struktūra / 250
    - 3.2.5.1. Fundacijos / 250
    - 3.2.5.2. Bibliotekų tinklas / 253
    - 3.2.5.3. Fondų struktūra / 255
  - 3.2.6. Fondų komplektavimas / 257
    - 3.2.6.1. Komplektavimo šaltiniai / 257
    - 3.2.6.2. Komplektavimo būdai / 259
    - 3.2.6.3. Knygų migracija ir mainai / 270
- 3.3. BIBLIOTEKININKYSTĖ KAIP SOCIOKULTŪRINIS IR INFORMACINIS REIŠKINYS / 272
  - 3.3.1. Teorinės išvalgos ir modeliai / 269
    - 3.3.1.1. Kompaktiškoji biblioteka: *armarium* / 272
    - 3.3.1.2. Parankinė biblioteka: *vera effida supellex* / 273
    - 3.3.1.3. Prirakintoji biblioteka: *libri catenati* / 274
    - 3.3.1.4. Reprezentacinė biblioteka: *museon* / 279
    - 3.3.1.5. Biblioteka - labirintas: *Ex Labyrintho Librorum* / 281
    - 3.3.1.6. Atminties saugojimas: *remedium memoriae* / 281
  - 3.3.2. Prieiga ir skaitymo strategijos / 282
    - 3.3.2.1. Cenzūra ir knygų deginimas / 282
    - 3.3.2.2. Skaitymo strategijos / 284
    - 3.3.2.3. Bibliotekų architektūra ir įranga / 287
    - 3.3.2.4. Bibliotekininkas / 290

4

INFORMACIJOS TVARKYBA IR IEŠKA / 293

Osvaldas Janonis, Marija Prokopčik, Erika Janiūnienė, Zinaida Manžuch

- 4.1. BIBLIOGRAFINIS APRAŠYMAS / 296
  - 4.1.1. Bibliografinio aprašo samprata, naudojimo sritis ir rūšys / 296
  - 4.1.2. Iš tarptautinio standartinio bibliografinio aprašo istorijos / 297

- 4.1.3. Norminiai bibliografinio aprašo dokumentai Lietuvoje / 298
- 4.1.4. Dokumento analizė / 299
- 4.1.5. Bibliografinio aprašo sudarymo metodika / 299
- 4.1.6. Skirmenys / 300
- 4.1.7. Duomenų šaltiniai (angl. *sources of information*) / 302
- 4.1.8. Aprašo kalba / 304
- 4.1.9. Trumpiniai ir santrumpos / 304
- 4.1.10. Didžiųjų raidžių vartojimas, brūkšnių ir brūkšnelių bei numerių santrumpų rašymas / 305
- 4.1.11. Spaudos klaidos / 305
- 4.1.12. Taisyklės, liečiančios atskiras aprašo sritis / 306
- 4.1.13. Daugialygis aprašas / 322

- 4.2. KLASIFIKAVIMAS / 323
  - 4.2.1. Pagrindiniai klasifikavimo principai ir jų taikymas / 324
  - 4.2.2. Mokslų ir dokumentų klasifikacijos: santykis ir raidos tendencijos / 327
    - 4.2.2.1. Mokslų klasifikacijos, jų raida / 327
    - 4.2.2.2. Dokumentų klasifikacijų ypatybės ir raida / 331
  - 4.2.3. Dokumentų klasifikavimo sistemų tipai, jų raida / 336
  - 4.2.4. Indeksacija: rūšys ir savybės / 339
  - 4.2.5. Svarbiausios šiuolaikinės dokumentų klasifikavimo sistemos / 343
    - 4.2.5.1. Dewey dešimtainė klasifikacija / 343
    - 4.2.5.2. Cutterio *ištesiamoji klasifikacija* / 345
    - 4.2.5.3. Kongreso bibliotekos klasifikacija / 347
    - 4.2.5.4. Universalioji dešimtainė klasifikacija / 349
  - 4.2.6. Fasetinės klasifikacijos / 352
  - 4.2.7. Klasifikavimas ir internetas / 158

- 4.3. NATŪRALIOS IR KONTROLIUOJAMOS KALBOS / 362
  - 4.3.1. Koordinuojamos ir postkoordinuojamos IPK / 365
  - 4.3.2. Dalykinė teminė dokumentų analizė ir indeksavimo procesas / 368
  - 4.3.3. Dalykinimas / 375
  - 4.3.4. Tezaurai / 385
  - 4.3.5. Kontroliuojamų ir nekontroliuojamų kalbų vartojimas informacijos tvarkybai ir ieškai: pranašumai, trūkumai, galimybės / 390
  - 4.3.6. Kompiuterinis natūralios kalbos tvarkymas. Taksonomijos ir ontologijos / 392

- 4.4. INFORMACIJOS PAIEŠKA / 400
  - 4.4.1. Informacijos paieškos teorijų raida / 400
  - 4.4.2. Informacijos paieškos sistemos / 405
- 4.5. TINKLO / VIRTUALIŲ DOKUMENTŲ TVARKYBA IR IEŠKA. METADUOMENYS / 408
  - 4.5.1. Metaduomenų rūšys / 409
  - 4.5.2. Metaduomenų schemas: apibrėžimai ir sandara / 411
  - 4.5.3. Tarptautinės metaduomenų iniciatyvos / 413

5

INFORMACIJOS IŠTEKLIAI / 419

Zenona Atkočiunienė, Marija Prokopčik, Žibutė Petrauskienė, Irena Krivienė

- 5.1. INFORMACIJOS IŠTEKLIŲ SAMPRATA / 421
  - 5.1.1. Informacijos išteklių vertė / 423
  - 5.1.2. Bibliotekų informacijos ištekliai / 424
    - 5.1.2.1. Bibliotekų dokumentų fondai / 425
    - 5.1.2.2. Bibliotekos informacijos paieškos sistemos kaip informacijos išteklius / 428
- 5.2. INFORMACIJOS IŠTEKLIŲ VALDYMAS BIBLIOTEKOSE / 436
  - 5.2.1. Bibliotekų informacijos išteklių analizė ir vertinimas / 436
  - 5.2.2. Planavimas / 441
    - 5.2.2.1. Informacijos išteklių kaupimo politika / 444
    - 5.2.2.2. Išteklių modeliavimas / 445
    - 5.2.2.3. Lietuvos bibliotekų išteklius reglamentuojantys dokumentai / 448
    - 5.2.2.4. Išteklių fondo kaupimo principai / 451
    - 5.2.2.5. Bibliotekų fondų komplektavimo teorijos / 454
  - 5.2.3. Bibliotekų išteklių fondų formavimas / 459
    - 5.2.3.1. Bibliotekų fondų komplektavimas / 459
    - 5.2.3.2. Išteklių atranka: principai ir praktika / 463
    - 5.2.3.3. Dokumentų nurašymas / 469
  - 5.2.4. Išteklių organizavimas / 471
    - 5.2.4.1. Išteklių apskaita / 471
    - 5.2.4.2. Išteklių išdėstymas / 475
    - 5.2.4.3. Išteklių apsauga / 479
- 5.3. ELEKTRONINIAI INFORMACIJOS IŠTEKLIAI BIBLIOTEKOSE / 482
  - 5.3.1. Elektroninių išteklių atranka / 483
  - 5.3.2. Derybos ir licencijavimas / 484
  - 5.3.3. Duomenų bazių tiekėjai / 485
  - 5.3.4. Konsorciumai / 488
  - 5.3.5. Elektroniniai ištekliai Lietuvoje / 488

6

LEKTOLOGIJA / 491

Audronė Glosienė, Vita Mozūraitė, Zinaida Manžuch, Dovilė Marčinskaitė

- 6.1. BENDROJI SKAITYMO TEORIJA / 493
  - 6.1.1. Lektologija bibliotekininkystės sistemoje / 493
  - 6.1.2. Skaityba kaip sistema. Skaitymas kaip / ir komunikacija / 496
  - 6.1.3. Skaitymo fenomenas / 502
  - 6.1.4. Skaitymo istorija / 506
  - 6.1.6. Skaitybos tyrimai ir jų istorija / 512
- 6.2. SKAITYBOS SOCIOLOGIJA / 513
  - 6.2.1. Visuomenės skaitybą lemiantys veiksniai / 513
  - 6.2.2. Raštingumas ir skaitymas / 514
- 6.3. SKAITYBOS PEDAGOGIKA / 517
  - 6.3.1. Skaitytojų tipologija / 517
  - 6.3.2. Informacinis raštingumas / 523
- 6.4. SKAITYBOS PSICHOLOGIJA / 527
  - 6.4.1. Skaitymo procesas / 527
  - 6.4.2. Skaitymo funkcijos ir motyvai / 532
  - 6.4.3. Skaitymo sutrikimai / 535
  - 6.4.4. Biblioterapija / 537
- 6.5. SKAITYTOJŲ APTARNAVIMAS BIBLIOTEKOSE.
BIBLIOTEKOS PASLAUGOS / 547
  - 6.5.1. Bibliotekos paslaugų samprata ir tipologija / 548
  - 6.5.2. Lankytojų aptarnavimas / 551
  - 6.5.3. Informacijos poreikiai / 552
  - 6.5.4. Renginiai bibliotekose / 556

7

BIBLIOTEKŲ IR INFORMACIJOS CENTRŲ VADYBA / 573

*Ramunė Petuchovaitė, Jurgita Rudžionienė, Zinaida Manžuch,
Kristina Lymantaitė, Zenona Atkočiūnienė, Janina Pupelienė*

- 7.1. BIBLIOTEKŲ VADYBA KAIP STUDIJŲ DALYKAS / 575
- 7.2. BIBLIOTEKININKYSTĖS VALDYMAS / 579
  - 7.2.1. Bibliotekininkystė politikos kontekste / 579
  - 7.2.2. Bibliotekininkystės teisinis reguliavimas / 584

- 7.2.3. Bibliotekininkystės specialistų rengimo ir kvalifikacijos plėtros sistema / 587
- 7.2.4. Bibliotekininkystės finansavimas ir ekonominiai veiklos aspektai / 591
- 7.2.5. Standartai ir bibliotekų statistika / 595
  - 7.2.5.1. Bibliotekų statistikos standartai / 599
  - 7.2.5.2. Bibliotekų statistikos organizacijos. Projektai / 601
- 7.2.6. Informacinių technologijų įtaka bibliotekininkystės kaitai / 603
  - 7.2.6.1. Lietuvos integrali bibliotekų sistema ir paslaugos / 606
- 7.2.7. Skaitmeninimas - naujas kultūros paveldo valdymo metodas / 608
  - 7.2.7.1. Skaitmeninės informacijos ypatumai ir jų įtaka bibliotekininkystės plėtrai / 609
  - 7.2.7.2. Atminties institucijų paslaugos / produktai, grindžiami skaitmenintais dokumentų rinkiniais / 612
- 7.3. BIBLIOTEKŲ VALDYMAS / 618
  - 7.3.1. Bibliotekos valdymas - specifinė veikla / 618
  - 7.3.2. Bibliotekų valdymo etika / 620
  - 7.3.3. Bibliotekos veiklos planavimas / 624
  - 7.3.4. Organizacijos kultūros reiškinys / 634
  - 7.3.5. Bibliotekų veiklos ir valdymo organizavimas / 636
  - 7.3.6. Bibliotekos personalo valdymas / 642
  - 7.3.7. Vadovavimas bibliotekai / 647
  - 7.3.8. Bibliotekos veiklos kontrolė / 654
  - 7.3.9. Bibliotekos veiklos kokybės vertinimas ir kontrolė / 659
  - 7.3.10. Bibliotekos rinkodara / 665
  - 7.3.11. Informacijos ir žinių valdymas bibliotekoje / 674
  - 7.3.12. Informacijos valdymo samprata ir pagrindiniai procesai / 675
  - 7.3.13. Žinių vadybos samprata / 679
  - 7.3.14. Informacijos / žinių vadyba ir bibliotekininkystė / 683
  - 7.3.15. Informacijos ir komunikacijos technologijų valdymas bibliotekoje / 686
  - 7.3.16. Pokyčių valdymas bibliotekoje / 693